

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію **Сіраш Анни Володимирівни**
«Камерне хорове виконавство в соціокультурному просторі України (друга
половина XX – початок XXI століття)»

на здобуття наукового ступеня кандидата мистецтвознавства за спеціальністю
17.00.03 – Музичне мистецтво.

У 90-х роках минулого століття А. Лашенко увів до наукового обігу українського музикознавства поняття хорової культури і обґрунтував необхідність її багатоаспектного та системного вивчення не лише як мистецького та соціокультурного явища, а і як «системи духовного життєзабезпечення», елементами якої він вбачав хорове мистецтво, хоровий рух, хорові ресурси та хорове мислення. Це пасіонарне розуміння хорової культури у її безпосередньому зв'язку з духовним життям суспільства не лише акумулює багатовікові традиції українського хорового співу в його історичній генезі, а й віддзеркалює значущу роль хорової культури з її багаторівневим наповненням і комунікативними зв'язками у нашому сьогоденні. Цілком слушно, що впродовж трьох останніх десятиліть наукові розвідки з хорознавства намагалися висвітлити якнайширше коло питань, пов'язаних з історичними, теоретико-методологічними, жанрово-стильовими, регіональними, комунікативними аспектами її функціонування.

Глибокий системний підхід до вивчення і аналізу процесів розвитку української хорової культури демонструє і представлена дисертація **Анни Володимирівни Сіраш**. Вибір предмету дослідження – камерного хорового виконавства другої половини XX – початку XXI століття – є очікуваним «суспільним замовленням», оскільки цей обширний масив хорової перформативної творчості, що існує у постійному енергетичному взаємообміні із творчістю композиторською, наразі сформувався як мистецьке і культурне явище, набув концептуальних рис і ознак і може розглядатися не лише як один із видів хорового виконавства, а і як складова процесів загальнокультурного розвитку суспільства.

У роботі над дисертацією дослідниця ретельно опрацювала значний обсяг матеріалів, пов'язаних з функціонуванням камерного хорового виконавства в Україні – документи, програми концертів і буклети фестивалів, статті в періодиці, до яких додалися власні спостереження авторки. Цінним інформаційним джерелом послуговували записані та опрацьовані дисертанткою інтерв'ю, у яких зафіксовано концептуальні погляди і роздуми музикантів, ідейних провідників розвитку камерного хорового виконавства в Україні: В. Іконника, В. Іконник-Захарченко, Л. Бухонської, М. Гобдича, а також їх наступників молодшої генерації: Б. Пліша, П. Струця.

Перший розділ дисертації присвячений означенню поняття мистецького феномену камерного хору в українському хоровому виконавстві. Виведене в результаті порівняльного аналізу типологічне визначення камерного хору як вокального колективу з досить широким варіативним діапазоном як кількісного складу (12-40 учасників) так і функціонального спрямування одразу відкриває питання подальшої класифікації таких хорових колективів, об'єднаних, тим не менш, спільними рисами високої професійної компетентності, широких виконавських можливостей, гнучкості, мобільності, розмаїттям репертуарно-стильового діапазону. У зв'язку з цим хотілося б уточнити в дисертантки: чи не наводить це її на думку, що в сучасному українському хоровому виконавстві мистецький феномен камерного хору характеризує перш за все високопрофесійний хоровий колектив концертного або перформативного спрямування (який може за потреби виконувати і інші функції, наприклад, навчальну або брати участь у богослужінні)?

Другий розділ дослідження містить історичну ретроспективу камерного хорового виконавства в Україні, витоки якого дисертантка вбачає у церковній традиції співу невеликих хорових колективів, а також діяльності аматорських хорових гуртків і товариств. У період першої половини ХХ століття, який характеризується в роботі як «епоха великих хорів» з огляду на створення великих хорових капел в часи УНР, а також функціонування великих хорових колективів у

радянський період, дослідниця приділяє увагу діяльності маловідомих сьогодні колективів камерного спрямування, що діяли у 1920-30-тих роках. Це вокальний ансамбль під керуванням Я. Степового, «Євоканс» Є. Шейніна, «Жінхоранс» під керуванням В. Верховинця, «Жінвоканс» (керівник М. Міць). Ці і подібні їм творчі колективи, що остаточно припинили діяльність наприкінці 1930-х років в період посилення ідеологічних репресій, якийсь час продовжували розвивати хорові традиції попереднього періоду, пов'язані з високим професіоналізмом, виконавським синкретизмом і театралізацією. **Підрозділ 2.3. Камерність як мейнстрім українського хорового мистецтва другої половини ХХ – початку ХХІ століття** розповідає про насичений творчими подіями період розвитку камерного хорового виконавства в Україні: від «повернення» хорового мистецтва до внутрішнього духовного світу людини і поступового вивільнення від репертуарних ідеологічних обмежень в 1960-70-х роках, через потужну хвилю «хорового буму» 1990-х років до фіксації камерного хору як значущого мистецького феномену сьогодення. У цьому центральному у всіх сенсах епізоді дослідження дисертантка наводить чимало цікавих і маловідомих фактів, зокрема, пов'язаних із гастролями в Україні американського хору під керуванням Р. Шоу, демонструє глибоке розуміння творчих і соціокультурних процесів, аналізує моменти творчої практики хорових колективів з різних регіонів України, озвучує думки і погляди провідних діячів української хорової культури. Висвітлено важливі моменти співпраці хорових диригентів і сучасних композиторів, видавничу діяльність, розвиток традицій опрацювання фольклору, відродження старовинних шедеврів духовної музики та сучасне інтерпретування духовних текстів у композиторській творчості. Не можна не погодитись з думкою дослідниці про те, що сучасний камерний хоровий рух є втіленням традицій, функцій і духу української національної хорової культури.

У **третьому розділі** приділено увагу діяльності трьох провідних камерних хорових колективів, творчість кожного з них визначена дисертанткою як характерна для певного періоду розвитку камерного хорового виконавства в Україні. Це Київський камерний хор, заснований В. Іконником у 1960-тих роках

(трансформований сьогодні в музичний ансамбль *Liatoshinskyi capella*), заснований у 1990-х Камерний хор «Київ» з його незмінним керівником М. Гобдичем, та також народжений на хвилі «хорового буму» Камерний хор «Хрещатик», заснований Л. Бухонською, який зараз продовжує свою діяльність і втілює сучасні тенденції театралізації камерного хорового виконавства під орудою П. Струця. Кожен колектив охарактеризований не лише з боку його виконавської стилістики, а і з точки зору репертуарної концепції і стратегії. Підкреслено значущість у діяльності хорових колективів творчого тандему композитор – диригент-хормейстер, зокрема, надано високу оцінку хоровому доробку Б. Лятошинського і його особистої ролі у розвитку камерного хорового виконавства.

Зауваження до роботи не є принциповими щодо основних положень дисертації, мають характер уточнень і доповнень. Це цілком зрозуміло, якщо брати до уваги широту заявленого предмету дослідження та поставлених дисертанткою завдань. Зрештою, пошукувачка і сама вказує на необхідність подальшого дослідження та доопрацювання певних аспектів, зокрема, регіонального, у висновках до дисертації. Хотілося б зупинитися на деяких корисних для роботи доповненнях. В історичній ретроспективі розвитку хорової культури першої половини ХХ століття з поля уваги дослідниці випала діяльність Музичного товариства імені М. Леонтовича і його хорової філії в період 1921-28-го років, хоча імена деяких його учасників присутні на сторінках роботи. В огляді хорового виконавства 1980-90-х років не згадується Лауреат 1 Всеукраїнського хорового конкурсу ім. М. Леонтовича (1989) жіночий хор з Миколаєва під керуванням С. Фоміних, який одним із перших українських колективів продемонстрував засади того, що зараз ми називаємо «хоровим театром». В окремих моментах дисертації не вистачає стрункості викладу. Також потребує уточнення вживання топонімів «Прибалтика», «прибалтійський», оскільки країни Балтії Литва, Латвія і Естонія вже відмовились від цієї застарілої історіографічної термінології радянських часів, і ми, вочевидь, маємо наслідувати їхній приклад. Наведені зауваження не знижують пошукову та аналітичну цінність дисертаційної роботи.

У підсумку дисертація «**Камерне хорове виконавство в соціокультурному просторі України (друга половина XX – початок XXI століття)**» є самостійною, цікавою та змістовною науковою розвідкою, що має узагальнююче спрямування та актуальність у перспективі розвитку досліджень сучасного хорознавства та музичного виконавства. Авторка дисертації **Сіраш Анна Володимирівна** заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата мистецтвознавства за спеціальністю 17.00.03 – Музичне мистецтво.

Кандидат мистецтвознавства,
науковий співробітник
відділу музикознавства та етномузикології
Інституту мистецтвознавства, фольклористики
та етнології ім. М. Рильського НАН України

